Rajavartiolaitoksen esikunta
Oikeudellinen osasto
Rajavartioylitarkastaja Anne Ihanus

29.3.2018

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 13/2018 vp)

Rajavartiolaitoksen esikunta, joka toimii myös sisäministeriön rajavartio-osastona, pitää kannatettavana Puolustusvoimien henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten kokoamista yhteen lakiin. Hallituksen esitys on valmisteltu työryhmässä, jossa on ollut myös Rajavartiolaitoksen edustus, ja Rajavartiolaitoksen esittämät huomiot on otettu keskeisimmiltä osiltaan huomioon.

Rajavartiolaitoksen näkökulmasta henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettavan lain keskeisiä säännöksiä ovat säännökset asevelvollisrekisteristä (4 ja 5 §), sotilasoikeudenhoitorekisteristä (10 ja 11 §), Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada tietoa Puolustusvoimien henkilörekistereistä (29 ja 30 §), Rajavartiolaitoksen oikeudesta tallettaa tietoja suorakäyttöisesti Puolustusvoimien henkilörekistereihin (38 §) sekä Puolustusvoimien oikeudesta saada tietoa Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä (34 ja 37 §). Lisäksi merkityksellinen on asevelvollisuuslakiin (1438/2007) ehdotettava uusi 63 a § DNA-näytteiden ottamisesta.

Asevelvollisrekisteri

Asevelvollisrekisteriä koskeva sääntely siirrettäisiin asevelvollisuuslaista ehdotettavaan uuteen lakiin. Rajavartiolaitos pitää tärkeänä, että siirrosta huolimatta rekisterin käyttöperiaatteet ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvät menettelyt Rajavartiolaitoksen osalta säilyvät ennallaan.

Rajavartiolaitos kouluttaa asevelvollisia ja vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettuja naisia ja käsittelee siinä tarkoituksessa asevelvollisiin liittyviä henkilötietoja. Rajavartiolaitos käyttää asevelvollisrekisteriä lisäksi oman henkilöstönsä tietojen ylläpitoon sekä esimerkiksi kertausharjoitusten järjestämiseen. Tässä tarkoituksessa Rajavartiolaitos voi käsitellä myös Puolustusvoimien henkilökuntaan kuuluvien tietoja.

Voimassa olevan asevelvollisuuslain 92 §:n mukaan asevelvollisrekisterin rekisterinpitäjiä ovat Pääesikunta, puolustushaaran esikunta ja aluetoimisto toimialueellaan sekä joukko-osasto sen palveluksessa olevien osalta. Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 30 §:n mukaan palveluun Rajavartiolaitoksessa sovelletaan soveltuvin osin, mitä palvelusta Puolustusvoimista säädetään. Asevelvollisrekisterin näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että nykyisin Rajavartiolaitoksen käsittelemien henkilötietojen osalta rekisterinpitäjiä ovat Rajavartiolaitoksen esikunta (vrt. puolustushaaran esikunta) ja Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt (vrt. joukko-osasto).

Ehdotettavassa uudessa laissa asevelvollisrekisterin rekisterinpitäjänä olisi vastedes Pääesikunta. Tätä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, kun otetaan huomioon Pääesikunnan keskeinen asema asevelvollisrekisterin ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Pääesikunta on myös käytännössä se taho, joka määrittää henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen ja keinot.

Rajavartiolaitoksen oikeus tallettaa tietoja suorakäyttöisesti Puolustusvoimien henkilörekistereihin

Lakiehdotuksen 38 §:n 1 momentin mukaan rekisterinpitäjä voisi antaa Rajavartiolaitokselle oikeuden tallettaa lain 5 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja suorakäyttöisesti asevelvollisrekisteriin. Säännös on tarpeellinen, koska jatkossa Rajavartiolaitos ei olisi enää asevelvollisrekisteriin talletettavien tietojen rekisterinpitäjä. Kuten esityksen perusteluissakin todetaan, tarkoituksena on säilyttää voimassa oleva käytäntö rekisterinpitäjän vaihtumisesta huolimatta. Rajavartiolaitos ei talleta kyseessä olevia tietoja omiin tietojärjestelmiinsä, vaan niiden ainoa talletuspaikka on asevelvollisrekisteri.

Lakiehdotuksen 38 §:n 2 momentin mukaan rekisterinpitäjä voisi antaa Rajavartiolaitokselle oikeuden tallettaa henkilörekistereihinsä tietoja, jotka ovat tarpeen palvelukseen määräämistä, sotilastiedustelutehtävien suorittamista tai rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevien tehtävien suorittamista varten. Säännös on tarpeellinen ja tukee käytännön yhteistyötä viranomaisten välillä. Säännös täydentäisi Puolustusvoimien tiedonsaantia koskevia säännöksiä. Koska henkilötietolainsäädäntö ei tuo viranomaiselle toimivaltaa kerätä henkilötietoja, säännöksen soveltamisen yhteydessä on otettava huomioon, mitä Rajavartiolaitoksen tehtävistä ja toimivaltuuksista muualla säädetään.

Tiedonsaantioikeudet

Lakiehdotuksen 29 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin Puolustusvoimien oikeudesta luovuttaa tietoja Rajavartiolaitokselle teknisellä käyttöyhteydellä tai tietojoukkona tiettyihin nimettyihin tarkoituksiin. Säännöksessä on huomioitu kaikki Rajavartiolaitoksen keskeiset tiedonsaantitarpeet. Sääntelyä täydentäisi 30 §:n mukainen Puolustusvoimien oikeus luovuttaa tietoja viranomaiselle myös silloin, kun se on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä sekä eräissä erikseen mainituissa tilanteissa. Rajavartiolaitos katsoo, että sen tiedonsaantioikeuksia koskeva sääntely on tältä osin asianmukaista ja riittävää.

Esityksessä on pyritty mahdollisuuksien mukaan karsimaan kaksinkertaista tiedonluovutussääntelyä. Rajavartiolaitos pitää tätä erittäin kannatettavana. Kaksinkertaisesta sääntelystä luopumista ei ole kuitenkaan voitu täysimääräisesti toteuttaa esimerkiksi siltä osin kuin Puolustusvoimilla on oikeus saada tietoja Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä. Lakiesitys on kuitenkin pyritty lakiteknisesti toteuttamaan siten, että tarpeettomat kaksinkertaiset säännökset voidaan helposti myöhemmin kumota.

Lakiehdotuksen 34 §:ssä säädettäisiin Puolustusvoimien oikeudesta saada henkilötietoja asevelvollisuus- ja kriisinhallinta-asioiden hoitamista varten. Pykälän 1 momentin 11 kohdan mukaan Rajavartiolaitokselta voitaisiin saada tietoja *Rajavartiolaitoksessa varusmiespalveluksen suorittaneesta, tämän palveluksesta, palveluskelpoisuudesta ja palveluskelpoisuuden määräytymisen perusteesta ja sijoitettavuudesta tässä laissa tarkoitettuun tehtävään sijoitettavuuden arvioimiseksi*. Koska Rajavartiolaitos ei olisi jatkossa asevelvollisrekisterin rekisterinpitäjä, Rajavartiolaitoksen rekisterinpidossa ei enää olisi kohdassa tarkoitettuja tietoja. Rajavartiolaitos tallettaisi kyseiset tiedot suorakäyttöisesti asevelvollisrekisteriin ja Pääesikunnan rekisterinpitoon ehdotettavan 38 §:n 1 momentin perusteella.

Mainitun 34 §:n 1 momentin 9 ja 10 kohdissa säädettäisiin Puolustusvoimien oikeudesta saada tietoa poliisilta ja Tullilta *asevelvolliseen kohdistetuista, epäillystä rikoksesta johtuvista virkatoimista ja asevelvolliseen kohdistetuista seuraamuksista, jos tiedoilla on merkitystä asevelvollisen sopivuuden arvioimiseksi koulutukseen ja tehtävään sekä asevelvollisen sijoitettavuuden arvioimiseksi ja hänen palveluksensa järjestämiseksi*. Rajavartiolaitoksen henkilörekistereissä on vastaavia tietoja, joiden voidaan olettaa olevan tarpeen asevelvollisuus- ja kriisinhallinta-asioiden hoitamista varten. Rajavartiolaitos esittääkin, että Rajavartiolaitosta koskeva 11 kohta muutettaisiin sisällöltään 9 ja 10 kohtia vastaavaksi.

Lakiehdotuksen 37 §:ssä säädettäisiin Puolustusvoimien oikeudesta saada henkilötietoja sotilastiedustelutehtävien sekä rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävien hoitamista varten. Pykälän 1 momentin 20 kohdan mukaan tietoja voitaisiin saada kaikista Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä. Tiedot olisi oikeus saada teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona sekä maksutta tai tietojen irrottamiskustannuksiin perustuvaa vastiketta vastaan. Rajavartiolaitos pitää säännöstä asianmukaisena. Käytännössä on kuitenkin huomattava, että rekisterinpitäjä (Rajavartiolaitoksen osalta Rajavartiolaitoksen esikunta) päättää ja vastaa tietojen luovuttamisesta muille viranomaisille. Rekisterinpitäjällä on siten viimekätinen oikeus ja velvollisuus arvioida, mitä tietoja on mahdollista muille tahoille kussakin käsittelytarkoituksessa luovuttaa. Asiasta päätetään vakiintuneen käytännön mukaisesti viranomaisten välisissä tietoluvissa.

Muuta

Asevelvollisuuslakiin ehdotetaan lisättäväksi Puolustusvoimille toimivaltuus DNA-näytteen ottamiseen asevelvolliselta tai vapaaehtoiseen asepalvelukseen otetulta. Rajavartiolaitos katsoo, että säännöstä on tulkittava niin, että se oikeuttaisi Puolustusvoimat ottamaan DNA-näytteen myös Rajavartiolaitoksen asevelvollisista. Rajavartiolaitos pitää toimivaltuutta asianmukaisena ja tarpeellisena.

Rajavartiolaitos toteaa lopuksi, että sisäministeriössä on valmisteilla henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) kokonaisuudistus. Hankkeessa otetaan tarvittavin osin huomioon henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettavan uuden lain sääntely. Tämä koskee erityisesti sotilasoikeudenhoitoon liittyvien henkilötietojen käsittelyä sekä viranomaisten välistä tiedonvaihtoa.